

Lavskrikan i Gävleborg med artportalen

Sammandrag: Analyser med artportalen motsäger att lavskrika sedan sekelskiftet dragit sig mot norr i Gävleborgs län nära sydgränsen för utbredningsområdet. Varken förekomsten i Gävleborg län eller länets södra del har minskat jämfört med förekomsten i resten av riket, som ökat.

Artportalen: Det finns ett verktyg "Artportalen", som kan vara mycket användbart. Den rekommenderas. Artportalens hemsida är <https://www.artportalen.se/>. Artportalen förvaltas och utvecklas av Artdatabanken vid Sveriges Lantbruksuniversitet med finansiering huvudsakligen från Naturvårdsverket. Jag har använt detta verktyg för en analys av lavskrika.

Data och utbredning. Data i Artportalen är väsentligen "observationer", som "i princip" "vem som helst" kan lägga in. Detta är givetvis inte är samma sak som utbredningsområde. Men förändringar i observationsmönster kan förmodas visa samma trender som förändringar i utbredningsområde för väsentligen stationära fåglar som lavskrika.

Analys: Jag har gjort analyser för att åskådliggöra förändringar i utbredningsmönstret för lavskrika sedan 2000. Sedan dess har populationen inte minskat nationellt: <http://daglindgren.upsc.se/Naturv/ArtLavskrikaInventering.pdf>. Det förefaller tvärtom som populationen ökat och är en av de fåglar som har den starkaste populationsutvecklingen i Norrland. Frågan i fokus för min studie är om frekvensen i Gävleborgs län och specifikt länets södra del vid artens sydgräns minskat 2000-2016. Artportalen ger kartor av Gävleborg och Sverige där rutor med observationer av lavskrika gjorts. I dessa kartor står vilket tidsintervall som avses och totala antalet rutor i land eller län. Antalet rutor med observationer betecknas "obs". I Gävleborg är rutorna 5*5 km och i Sverige 10*10 km. Dessa kartor är resultatutdrag ur artportalen och visas i bilaga nedan.

För att belysa eventuell nordförskjutning av utbredningen och nedgång i södra Gävleborg drog jag gränser i öst-väst mellan norra och södra Gävleborg, dels knappt 3 mil söder om Bollnäs och dels en mil norr om Bollnäs och dels genom södra Gävle. Värdena norr om Bollnäs ges inom parentes när de inte sammanfaller med gränsen 3 mil söder om Bollnäs. Det aktuella området (Arbrå) ligger någon mil norr om Bollnäs. Obsar i "södra" Gävleborg räknades "för hand". Observationer söder om Gävle i Gävleborg är klart söder om utbredningsområdet (se figur i bilagan, där utbredningsområdet begränsas strax norr om Gävle, men utbredningsområdet är förstås inte helt exakt).

Resultat: Nedanstående tabell är en jämförelse mellan lavskrikeobservationernas fördelning i början av seklet med nu.

Tidsintervall	2000-04	2015-160820
Genomsnittså	2002	2015.7
Obs Gävleborg	30	58
Obs Hela landet	807	1409
Gävleborg/landet	0.037	0.041
Klart söder om utbredningsområdet	0	1
Södra Gävleborg	7 (7)	12 (16)
S Gävleborg/Gävleborg	0.23	0.21 (0.28)
S Gävleborg/landet	.0086	.0085 (0.0114)

Resultaten motsäger att lavskrikepopulationen minskat i Gävleborgs län som helhet eller i södra Gävleborgs län. Resultaten stöder inte en nordförskjutning av förekomsten sedan sekelskiftet.

Diskussion

Betydelse för avverkningsförbud. Avverkningsförbudet i Arbrå (norr om Bollnäs) bygger bland annat på att utbredningsområdet drar sig norrut och minskar i södra delen av Gävleborgs län. Denna analys motsäger klart grunden för avverkningsförbudet. Att lavskrikan sedan sekelskiftet drar sig tillbaks från södra Gävleborgs län förefaller inte väl styrkt. Om avverkningsförbudet skall kvarstå, eller nya avverkningsförbud i Gävleborgs län utfärdas, borde bättre dokumentation framställas.

Analys med Artportalen är lätta att göra. Jag har bara lagt ned en arbetsdag på att lära mig att använda verktyget och sedan använda det. Det är lätt att förstå och lära sig "grunderna" för sökningar. Resultaten är lätt verifierbara för "vem som helst". Det går att göra analyser som något bättre belyser frågeställningen, jag har inte ansträngt mig för att "optimera". Det är möjligt att med kartorna nedan räkna på om utbredningsområdets östgräns dragits västerut. Den som vill kan räkna på det, men från en titt på kartorna verkar inte utbredningsområdet ändrats västerut. Andra än jag borde använda verktyget för att belysa vad som kan bli aktuellt i framtida artskyddsfrågor. Det är inte jobbigare eller mer tidskrävande att hantera än att t ex Skogsstyrelsens egna handläggare och specialister kan använda artportalen för att utgående från den *aktuella* situationen analysera om avverkningsförbud kan motiveras. De i skogsbruket som grubblar på specifika artproblem kan också göra informativa analyser på kort tid. Det fanns en likadan Artportalkarta som nedan i beslutsunderlaget till Arbrå-avverkningsförbudet från Artdatabanken, men bara för ett tidsintervall, 2007-2012.

Kan man avgöra utbredningsområdet från observationsregistret i artportalen? Fåglar kan flyga långa sträckor och observeras ibland långt ifrån "hemmet" och långt från utbredningsområdet. Lavskrikan är en utpräglad stannfågel; den absoluta merparten av etablerade fåglar märkta som boungar har återfunnits 1–2 km från födelseplatsen (artfakta). Endast 1 av (58+30) obs i Gävleborg har gjorts klart söder om "utbredningsområdet" (se nedan), "långflygare" verkar ha lite påverkan. Dock noterar jag från Sverigekartorna att observationer långt söder om utbredningsområdet förekommer, och dessa skulle möjligen kunna tyda på att utbredningsområdet dragit sig obetydligt norrut även efter sekelskiftet. Säkerheten är större än antalet rutor antyder, eftersom antalet observationer är betydligt större. Det verkar inte sannolikt att väsentliga ändringar i regionala förekomster inte skulle speglas i artportalen.

Varför är det så mycket färre observationer per år i början av seklet än nu? Detta har nog med etableringen av Artportalen som redskap att göra och inte bara förekomsten av lavskrikor. Lavskrikans nationella förekomst varierar dock med en faktor tre mellan år med markerade toppar <http://daglindgren.upsc.se/Naturv/ArtLavskrikalinventering.pdf>. 2015 var ett toppår. Förekomsten har ökat signifikant sedan 1998. Så en del av ökningen är säkert verklig. Det skulle därför, utgående från analysen och att lavskrika verka ökat nationellt, vara möjligt att förekomsten av lavskrika också ökat i Södra Gävleborg sedan sekelskiftet, men det är ett för litet och osäkert material för att påstå det. Men en avsevärd minskning i Södra Gävleborg ter sig osannolik och det fordrar ett material av betydande omfattning för att troliggöra en minskning det sista decenniet.

Hypotes om lavskrikans förekomst. Det moderna skogsbruket bidrog till att försämra lavskrikans förutsättningar, numerär och utbredningsområde fram till ca 1995-2000, då det uppstod en ny balans med lägre numerär och ett något mindre utbredningsområde än tidigare. Till detta bidrar en ökad "miljövänlighet" i skogsbruket. Sedan sekelskiftet har skogsbruk och lavskrika samexisterat bra och tillbakagången för lavskrikan har upphört. Detta skedde kanske inte på en gång och inte i alla delar, men nu har bla en tidigare minskning i Gävleborg upphört.

Lite tekniskt. Tidsintervallen valdes för att jag ville ha ungefär samma antal obsar för större jämförbarhet och många obsar. Att ha rutor med minst en obs istället för antal observationer gör att många obsar från ett enstaka revir eller revirgrupp inte får betydelse, och observationer från samma observatör får begränsad inverkan. Samtidigt blir rutorna tillräckligt okulärt synliga. Artportalens optioner omfattar inte samma rutstorleksval på nationell som på länsnivå. Analysen visar skillnaden på 13.7 år, vilket betecknas "sedan sekelskiftet".

Antal lavskrikor i Gävleborg Zetterlund (1996) fann att det fanns plats för cirka 1000 par. Ottosson m fl 2012 skatt i Gävleborgs län antalet till 850 inom intervallet 550-1200 och i Hälsingland till 750. Ca 4% av observerade rutor med lavskrikor ligger i Gävleborg men bara 2% av trolig förekomst men det är inte svårt att förklara detta med fler observatörer i Gävleborg och kanske också färre observationer per yta där lavskrikan förekommer glesare. Gävleborg har en täthet av storleksordning 0.1 par per kvadratmil vilket är ca en fjärdedel av Norrlands täthet.

Skogsstyrelsen reaktion:

Denna analys tillställdes Skogsstyrelsen (via registrator) med formuleringen:

"huvudsyftet med mina analyser, som visar att det är mycket troligt att takten i nordförflyttningen minskat det sista dryga decenniet och nu kan helt stannat av. Analyserna ... belyser behovet och nödvändigheten av sådana analyser, och det ligger i Skogsstyrelsens intresse att verka för att även sådana analyser görs, som kan tala för att avverkning är acceptabel. Denna kunskap behövs förutom för rättvisande och aktuella artvägledning om lavskrika, också för hanteringen av senare avverkningsanmälningar." Svaret var huvudsakligen "Genom att vi skriver Beslut enligt miljöbalken i ärendena finns sedan alltid en möjlighet att överklaga beslutet till Miljödomstolen om man anser att det på något sätt är felaktigt."



Kommentar: Skogsstyrelsen hänvisar till överklaganden och politisk utredning. Jag skulle uppskattat en Skogsstyrelse som svarade t ex: "Tack för en intressant analys av en viktig fråga, vi skall titta närmare på detta"

Tackord. Jag uttrycker mitt erkännande till Artdatabanken, Sveriges Lantbruksuniversitet, som förvaltar och utvecklar Artportalen med finansiering huvudsakligen från Naturvårdsverket. Bra redskap! Skogsstyrelsen har tillställts denna analys och haft möjlighet att kommentera sedan sista veckan i augusti och några andra har haft möjlighet sedan 2 september. Webbartikeln lades ut på twitter tidigt 5/9 med uppmaning att meddela om resultaten inte är upprepbara. Det är lätt att kolla och artikeln uppmärksammades av sådana som vill ifrågasätta den. Exponeringen av analys och resultat har inte givit anledning till modifikation av dataanalysen, den kvarstår oförändrad sedan slutet av augusti.

Senaste webbversionen av detta dokument på <http://daglindgren.upsc.se/Naturv/ArtLavskrikaPortal.pdf>

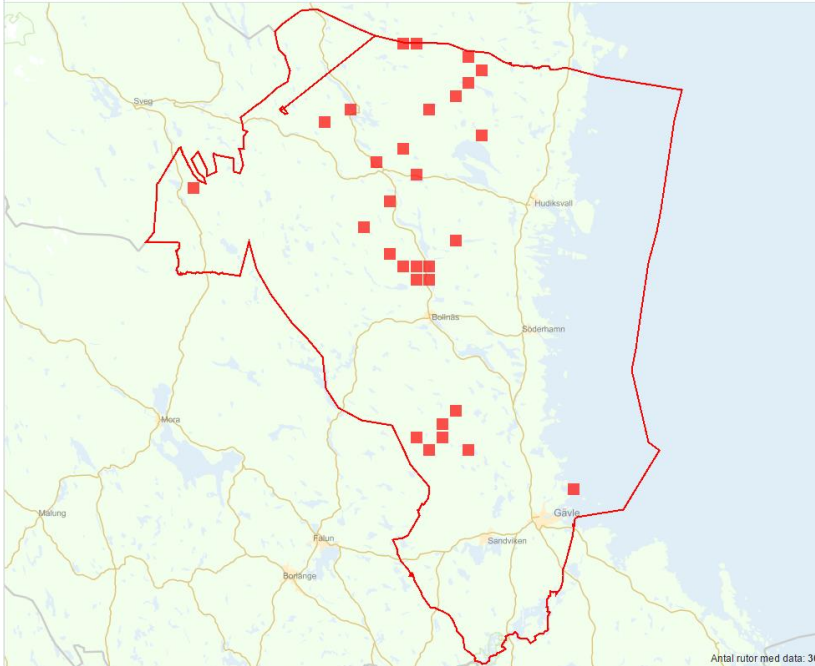
Dag Lindgren 161114, första versionen på webben 160905

Bilaga. Kartor från Artportalen.

Här visas de publika fynden, d.v.s. de fynd som är synliga för alla besökare i Artportalen.

Sökparametrar: [Lavsrikta](#) | [2000 - 2004](#) | [Visa inte ej återfunna fynd](#)

Här visas vilka parametrar som använts för att ge nedanstående sökresultat. Klicka på fliken sökformulär eller gå direkt och [ändra sökningen](#).



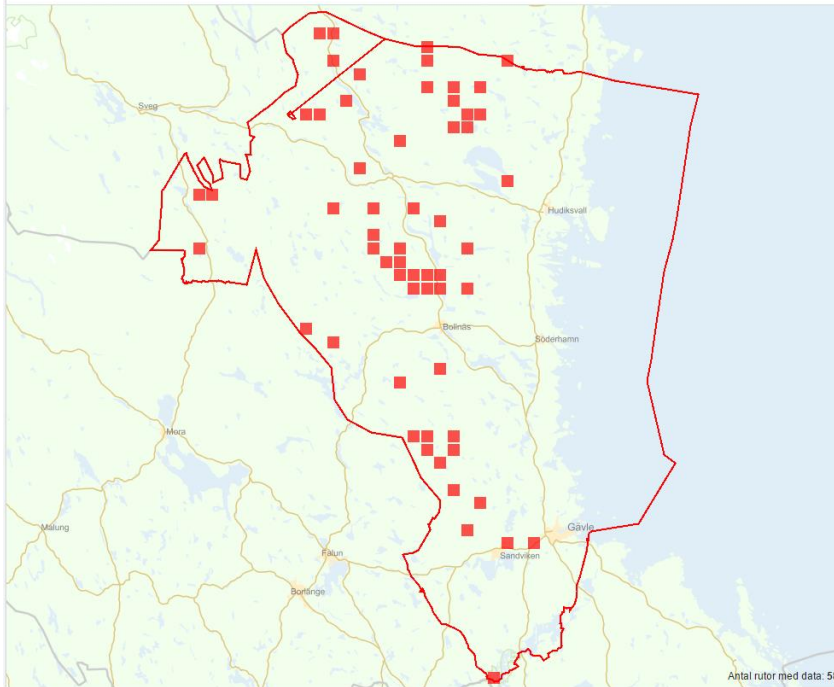
Skala: Välj fyndplats på kartan för att visa fynden här

Välj region: Rutstorlek:

Här visas de publika fynden, d.v.s. de fynd som är synliga för alla besökare i Artportalen.

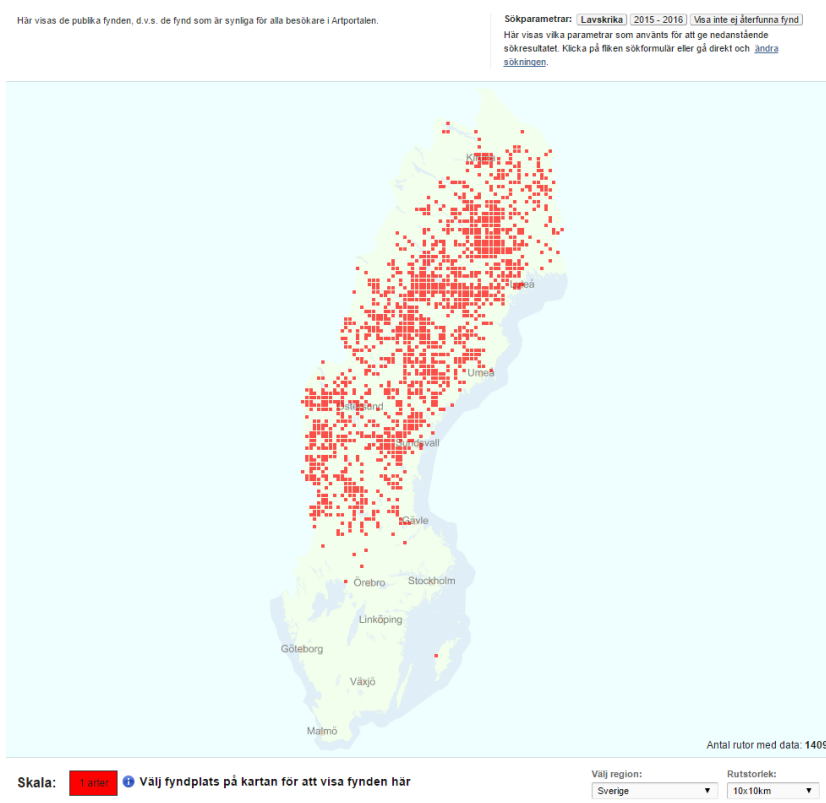
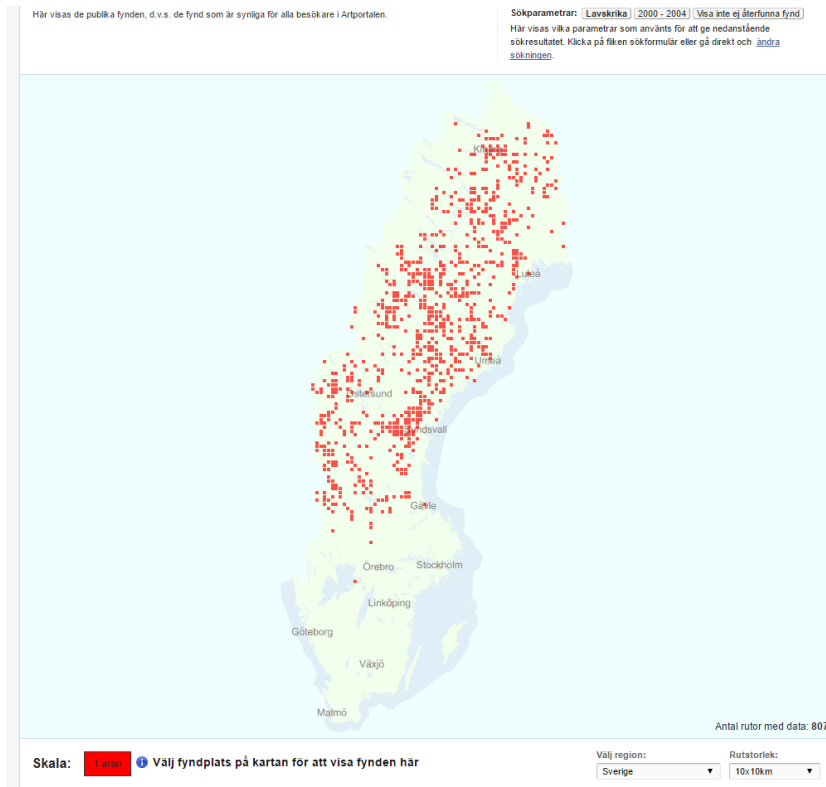
Sökparametrar: [Lavsrikta](#) | [2015 - 2016](#) | [Visa inte ej återfunna fynd](#)

Här visas vilka parametrar som använts för att ge nedanstående sökresultat. Klicka på fliken sökformulär eller gå direkt och [ändra sökningen](#).



Skala: Välj fyndplats på kartan för att visa fynden här

Välj region: Rutstorlek:



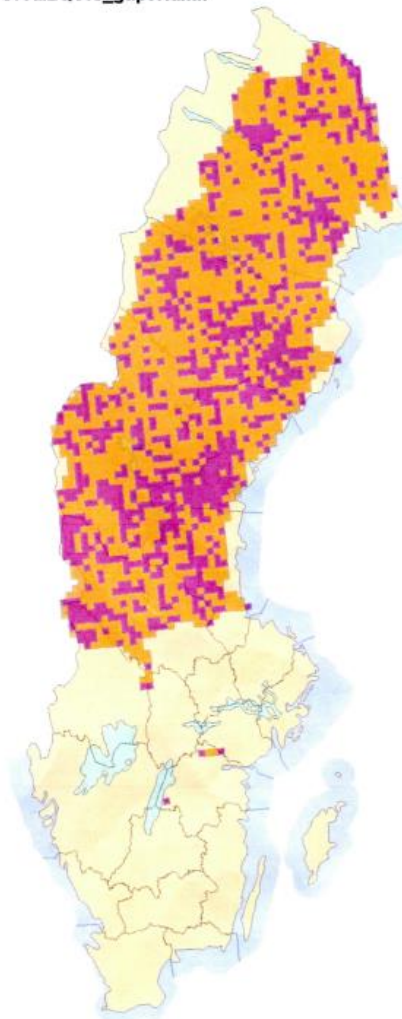
Utbredningskarta från Artdatabanken som ingår i underlaget till Arbrå avverkningsförbudet

LAVSKR_A548

art12_birds_RangeDistrib_Swe10kmRT90Urval2QGIS_gap5Namn

MapType

- Distribution
- Range



Atlasdata RT90 mittpunkter av 5x5km-rutor med träffar i 10x10km-rutorna.
Resultat av körning genom Range Tool:
Underlag: bästa redigerade Atlasdata innan konvertering till ETRS-grid.